

3 september 2015

Industriële productie nog niet op pre-kredietcrisis niveau

Uit de **'Stand van de Industrie'** kunnen we opmaken dat het sentiment in de industrie al enige tijd goed is. De meeste indicatoren staan er gunstig bij en veel ondernemers zijn positief over de orderportefeuille, de vacature-ontwikkeling en het economisch klimaat. Maar heeft dit goede sentiment zich ook vertaald in sterke verbeteringen in productie- en omzetniveaus? En belangrijker, zitten we inmiddels op het niveau van vòòr de crisis van 2008-2009? In deze analyse kijken we in meer detail naar de trends en ontwikkelingen.

Hand-in-hand

De industrie is een sterk cyclische sector. De productie en omzet bewegen in grote lijn mee met de economie. Op het moment dat de economie in een recessie belandt, neemt zowel de groei van de

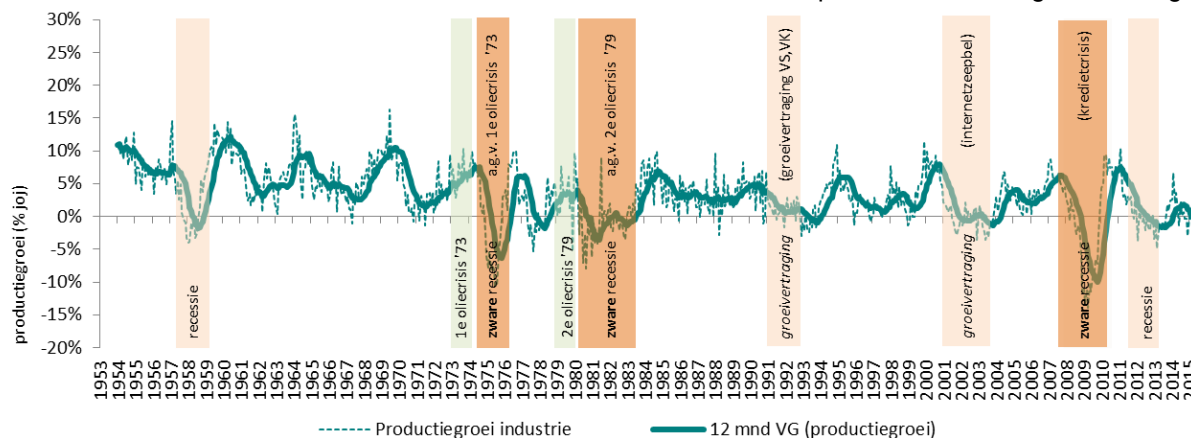
productie als van de omzet af. Sinds de jaren 50 heeft Nederland een drietal zware recessies meegemaakt en viertal periodes met groeivertraging of mildere recessie. Bij de zware recessies (in '74-'75, '81-'82 en '08-'09) was de neergang in de economie dieper en soms langer dan bij de periodes met een groeivertraging of milde recessie

(in '58, '92, '01-'04 en '11-'12). Uit de figuur valt op te maken dat de productie in hoge mate gevoelig is voor schommelingen in de economie. Bij een zware recessie neemt de productie

sterker en sneller af dan bij de periodes met een

groeivertraging of mildere recessie en is de krimp in de productie bovendien groter. Op basis van het 12-maands voortschrijdende gemiddelde (VG) valt er een duidelijke pre-recessie piek te signaleren, met een dieptepunt. Tijdens de zware recessie van '74-'75 was de krimp in de productie kort maar wel zeer krachtig, terwijl de krimp in de productie bij de recessie van '81-'82 vooral langdurig was, met een iets mildere krimp van de productie. Bij de recessie van '08-'09 komen de karakteristieken van beide recessies samen, aangezien de productie zowel langdurig en zeer krachtig krimpt. Het herstel na dergelijke drie zware recessies is echter ook krachtig geweest. Bij de mildere recessies neemt de ene keer het groeitempo van de productie af en de andere keer is er een relatief lichte krimp.

Productiegroei en recessies

Bron: CBS, ABN AMRO Economisch Bureau

Tabel 1: Impact recessies op productiegroei

recessie-jaren	verschil piek vs. dal	pre-piek naar dal	dal naar pre- piek niveau	van piek tot piek
	in %	in maanden		
1958	2%	9	6	15
1974-1975	6%	12	15	27
1981-1982	4%	31	15	46
1991-1992	1%	8	9	17
2001-2004	2%	29	7	36
2008-2009	11%	17	67*	84*
2012	2%	20	21	41

* nog niet pre-crisis niveau bereikt

— = milde recessie — = zware recessie

Bron: ABN AMRO Economisch Bureau

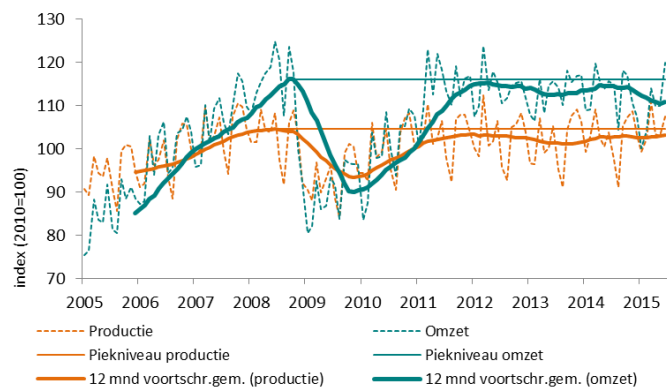
Noot: In deze analyse zijn de berekening gemaakt o.b.v. indexcijfers met 12 maanden voortschrijdende gemiddelden (kortweg VG) om daarmee de positie te kunnen bepalen t.o.v. het pre-recessie piekniveau.

Bij de periodes met een groeivertraging of mildere recessie is het verschil tussen de pre-recessie piek en het dal ongeveer 1-2%, terwijl bij de zware recessies een sterker effect is waar te nemen op de productie. In de crisis van '74-'75 is het verschil tussen piek en dal 6% en bij de crisis van '81-'82 is dit 4%. De impact van de kredietcrisis van '08-'09 is groter, met een verschil van 11% tussen piek en dal. Maar terwijl bij de recessies van '74-'75 en '81-'82 de weg terug van dal naar pre-recessie piek redelijk vlot verloopt (slechts 15 maanden), is het productieniveau van de industrie na de recessie van '08-'09 nog steeds volledig herstelt. Dit komt vooral doordat de recessie van '11-'12 relatief snel op de recessie van '08-'09 volgde en daarmee een sterker herstel van de productie in de weg stond. Inmiddels hebben we in juni 2015 de pre-recessie piek van '11-'12 bereikt, maar ligt de productie nog steeds achter op het piekniveau van vòòr de zware recessie van '08-'09.

Crisis van 2008-2009 treft sector hard

De kredietcrisis die in 2008 begon had een grote impact op industrie. Niet alleen viel de productie scherp terug, maar ook de omzet werd hard geraakt. Terwijl het verschil tussen pre-recessie piek en dal bij de productie op 11% ligt, is datzelfde gat bij de omzet aanzienlijk groter, namelijk 21%. En voor beide grootheden geldt dat het pre-recessie niveau nog steeds niet is bereikt. De productie (o.b.v. VG) ligt in juni 2015 nog 1,2% onder het niveau van juni 2008. De omzet heeft een nog langere weg te gaan en ligt in juni 2015 nog met 4,5% onder zijn pre-recessie niveau.

Productie en omzet nog onder piekniveau

Bron: CBS, ABN AMRO Economisch Bureau

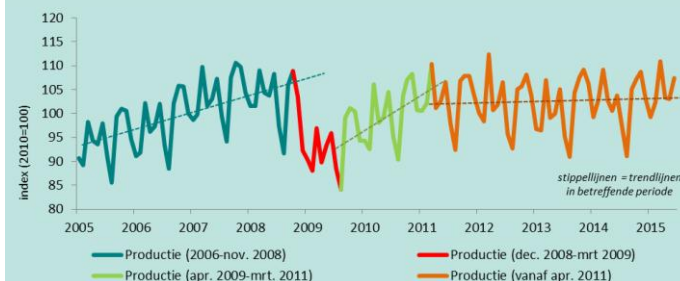
Er hoeft dus nog maar weinig te gebeuren voordat de productie eindelijk zijn pre-recessie niveau zal passeren. Sterker nog, gezien het goede sentiment onder de meeste industriële ondernemers van de laatste maanden, is het goed mogelijk dat dit niveau in juli al is bereikt. Maar dit wordt pas halverwege september door het CBS bekend gemaakt. Bij de omzet moet iets meer gebeuren voordat het pre-recessie niveau is bereikt.

Binnenlandse vraag blijft achter

De pijn zit momenteel in de binnenlandse vraag, die nog steeds tegenvalt. Terwijl de binnenlandse afzetprijzen relatief snel konden herstellen na de kredietcrisis, was de binnenlandse omzet maar niet in staat te overtuigen. Dit duidt op achterblijvende vraag. De binnenlandse omzet zit daardoor nog flink in de min en staat in juni 2015 bijna 16% onder zijn pre-recessie niveau. De laatste paar maanden lijkt het er echter op dat de opwaartse trend is ingezet

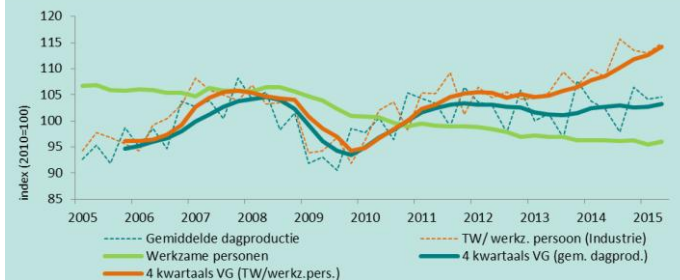
Lager groeipad productie...

Van 2005 tot en met oktober 2008 (nog vòòr aanvang van de kredietcrisis) groeide de industriële productie met gemiddeld 3,4% per maand. De periode na de eerste zware klappen van de kredietcrisis (van september 2009-september 2011) accelereerde de productiegroei echter weer met een gemiddeld tempo van 4,3% per maand en leek het er even op dat we de crisis snel achter ons zouden laten. Maar toen kondigde de recessie van '11-'12 zich aan en dat heeft ertoe geleid dat het groeitempo weer flink daalde. Van eind 2011 tot heden is de gemiddelde groei 0,1% per maand.

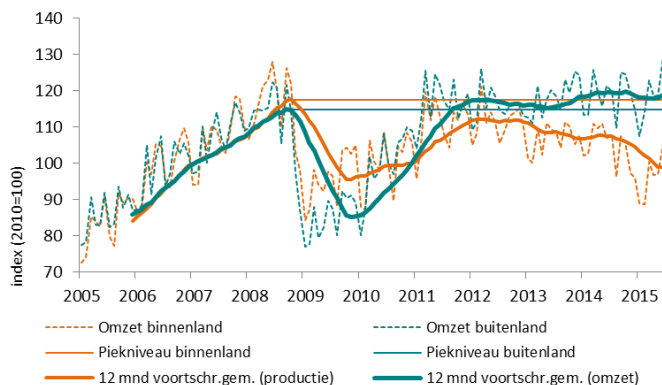
... maar wel productiviteitsgroei

De productiviteit in de industrie (dat is de toegevoegde waarde (TW) per werkzaam persoon in de sector) volgt een ander patroon. De kredietcrisis heeft ook hier een flinke impact en krimpt licht gedurende de recessie van '11-'12. Maar in de periode na de recessie van '11-'12 groeit de productiviteit sterker door. Dit komt doordat het groeitempo van de toegevoegde waarde sterker is toegenomen sinds K3 van 2013. Daarnaast neemt ook het aantal werkzame personen in deze periode verder af.

(met een mooie plus van 3,7% j-o-j in juni, na 7 maanden van omzetkrimp), maar deze beweging is nog niet voldoende genoeg om echt te spreken van een opwaartse trend. De verwachting is echter wel dat in de rest van dit jaar sterkere verbeteringen zullen optreden. Want de [prognoses voor de groei van de economie in Nederland](#) voor 2015 en

Omzet binnenland nog lange weg te gaan

Bron: CBS, ABN AMRO Economisch Bureau

2016 zijn positief en liggen boven het eurozone gemiddelde. Het consumentenvertrouwen staat historisch hoog (en op niveau augustus 2007), de woningmarkt trekt aan en de investeringen zitten in de lift. Nu is het vooral de buitenlandse vraag die voor positieve resultaten zorgt. Mede dankzij het open karakter van de economie, is Nederland gebaat bij economische voorspoed in het buitenland. Voor de Nederlandse industriële sector in het bijzonder is dit relevant. De industrie heeft namelijk een aandeel van circa 60% in de totale uitvoerwaarde. En het goede nieuws is dat de buitenlandse vraag naar industriële producten uit

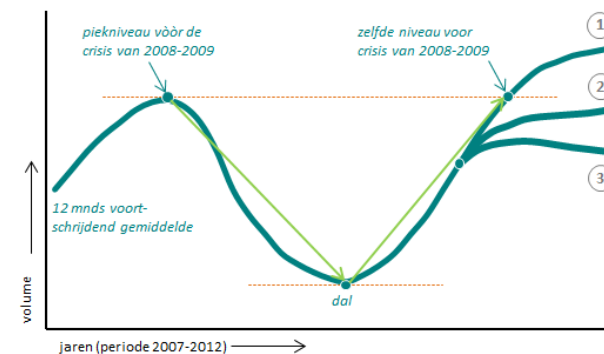
Nederlandse het prima doet. De buitenlandse omzet staat alweer 45 maanden boven zijn piekniveau in 2008. In juni 2015 is het verschil met de pre-recessie piek opgelopen tot 3,3%. Maar mondiaal gezien zijn de problemen toegenomen. De economieën in de VS en de eurozone staan er weliswaar nu relatief gunstig bij, maar de problemen lijken zich op te stapelen in de opkomende markten (Azië, Zuid Amerika). Het aandeel van de export naar Azië in de totale exportwaarde ligt op 11%, waarbij vooral de export van chemische producten en machines in de eerste 5 maanden van dit jaar sterk is gegroeid (chemische producten +19% en machines +24%). Maar de zorgen over de Chinese economie zijn toegenomen, met name de kredietverlening en de onroerend goed markt kennen nog veel risico's. Ook recente cijfers duiden op een verdere afkoeling van de Chinese economie, waarbij met name de groei in investeringen in de industrie afneemt. Een al te sterke afname in de marktomstandigheden vormt daarmee een neerwaarts risico voor de omzet vanuit het buitenland. Voor meer informatie over de tumult in China en de gevolgen voor sectoren, [klik hier](#).

Groei pad industriële branches '07-'12

Voor de hele industrie geldt dus dat de productie en omzet beide nog onder het pre-recessie niveau zitten. En terwijl de buitenlandse omzet zich al lange tijd boven zijn pre-recessie niveau bevindt van 2008, zit de binnenlandse omzet nog ver onder het niveau in 2008. Maar de trends en ontwikkelingen in productie en omzet verschillen per branche. De meeste branches bereiken hun pre-recessie piek in september of oktober van 2008, om direct na de val

van Lehman Brothers in een neergaande trend terecht te komen. Maar er zijn ook een aantal voorlopende branches, die de neergaande trend veel eerder inzetten. De productie van chemie, rubber/kunststof, machines en meubels zijn daar voorbeelden van. De sterke neergaande trend en het dal wat daarop volgt geldt voor elke industriële branche, maar iedere branche heeft een eigen tempo en dieptepunt. Ook het pad wat na het dieptepunt wordt ingezet verschilt per branche, zoals in onderstaand figuur is weergegeven.

Groei scenario's productie 2007-2012

Bron: ABN AMRO Economisch Bureau

In ontwikkelpad 1 wordt het pre-recessieniveau nog vòòr of nog net tijdens de recessie van '11-'12 bereikt. In ontwikkelpad 2 bereikt het productieniveau in '11-'12 bijna het niveau van voor de kredietcrisis, maar door de recessie van '11-'12 wordt een doorzettend herstel gedempt en blijft het productieniveau onder het niveau van voor de kredietcrisis. In ontwikkelpad 3, ten slotte, is het gat met het niveau van voor de kredietcrisis in '11-'12 nog steeds erg groot en brengt de recessie van

'11-'12 een sterkere terugslag. In ontwikkelpad 1 en 2 staan 3 branches en in ontwikkelpad 3 vinden we 2 branches terug.

Tabel 2: Ontwikkelpad branches

	Ontwikkelpad
Chemie	1
Rubber/kunststof	2
Basismet metaal	2
Metaalproducten	2
Elektrische en elektronische	1
Machines	1
Transportmiddelen	3
Meubels	3

Bron: ABN AMRO Economisch Bureau

De chemische industrie laat de kredietcrisis vrij vlot achter zich. Het herstel van piek tot piek heeft hier in totaal 33 maanden geduurd. Ook de productie in de elektrotechnische & elektrische apparaten- en machine-industrie bereikt vòòr of net in 2012 het piekniveau van 2008. Het herstel in de metaalsectoren en de rubber- en kunststofindustrie gaat aanvankelijk voorspoedig, maar de recessie van '11-'12 weerhoudt deze sectoren van verder herstel. Ook het herstel in de transportmiddelen-industrie zet in eerste instantie flink door, maar nog voor de recessie van '11-'12 wordt de neerwaartse trend alweer ingezet. De meubelindustrie gaat echter van alle genoemde branches door het diepste dal. Een echte herstelbeweging is eigenlijk niet eens waarneembaar. De kredietcrisis (met sterk dalende bestedingen aan duurzame

consumptiegoederen) en de sterke correcties op de woningmarkt van de laatste jaren (met minder verhuisbewegingen als gevolg) zijn hier de oorzaak van.

Hoe staan de branches er nu voor?

De verschillen per branche zijn groot en divers als we de procentuele afwijking bekijken van de positie in juni 2015 ten opzichte van de afzonderlijke piekniveaus vòòr de kredietcrisis.

Tabel 3: Branches en verschil met piek '08

	productie	omzet
	% verschil huidige positie met pre-recessie piek	
INDUSTRIE	-1.2%	-4.5%
Chemie	-4.0%	-11.8%
Rubber/kunststof	0.1%	1.9%
Basismet metaal	4.8%	-20.1%
Metaalproducten	-3.8%	-13.3%
Elektrische en elektronische	0.5%	4.7%
Machines	5.8%	21.1%
Transportmiddelen	-8.2%	-8.8%
Meubels	-25.1%	-28.6%

o.b.v. productie en omzetcijfers t/m juni 2015

Bron: ABN AMRO Economisch Bureau

Drie branches (rubber/kunststof, elektrische apparaten- & elektrotechnische en de machine-industrie) hebben de kredietcrisis zowel qua omzet als productie achter zich gelaten. Maar alleen de machine-industrie laat in dit verband overtuigende cijfers zien. Het productieniveau staat in juni 2015 bijna 6% boven zijn pre-recessie niveau, terwijl de omzet inmiddels al 21% boven dit niveau staat. Daartegenover staat het lange pad dat de

meubelindustrie nog moet afleggen om zijn pre-recessie niveau te evenaren. In de basismet metaal-industrie is de productie boven het pre-recessie piekniveau (bijna 5%), maar ligt de omzet daar nog ver onder (met -20,1%). Dit komt vooral doordat de grondstofprijzen erg onder druk zijn komen te staan.

Tot besluit

Gezien het huidige sentiment in veel branches, kunnen met de productiecijfers over K3 de niveaus van voor de kredietcrisis evenaart worden. Maar het verschil in de niveaus van de omzet is nog dusdanig groot waardoor hier het herstel een langere weg zal moeten afleggen. De totale industrie staat zowel met de productie als omzet nog onder zijn pre-recessie piekniveau (met resp. 1,2% en 4,5%). De kans is groot dat de productie in juli of augustus zijn piekniveau van voor de kredietcrisis eindelijk evenaart. Bij omzet zal dit minder voor de hand liggen. De buitenlandse omzet bevindt zich al boven zijn piek van de kredietcrisis (in juni 3,3%), maar de pijn zit vooral in de binnenlandse omzet, die nog een lange weg te gaan heeft. De binnenlandse omzet ligt nog zo'n 16% onder zijn pre-recessie piekniveau.

Aanverwante publicaties

[Stand van de Industrie – klik hier](#)

Maandelijkse update van ABN AMRO over trends en ontwikkelingen in de industrie. De laatste update is van augustus 2015 en te downloaden op ABN AMRO Insights.

[Industriële Metalen Monitor – klik hier](#)

Publicatie ABN AMRO over ontwikkelingen in industriële metaalmarkten (aluminium, koper, nikkel, zink, staal).

Economisch Bureau | Nederland

Contactgegevens ABN AMRO | Economisch Bureau Nederland:

	Aandachtsgebied	Telefoonnummer:	E-mailadres:
Jacques van de Wal (hoofd)	Algemeen	020 628 0499	jacques.van.de.wal@nl.abnamro.com
Eric Huliselan	Zakelijke Dienstverlening	020 628 2138	eric.huliselan@nl.abnamro.com
Casper Burgering	Industrie (w.o. industriële materialen)	020 383 2693	casper.burgering@nl.abnamro.com
Nadia Menkveld	Transport & Logistiek	020 628 6441	nadia.menkveld@nl.abnamro.com
Frank Rijkers	Agrarisch, Food	020 628 6437	frank.rijkers@nl.abnamro.com
Sonny Duijn	TMT, Retail	020 344 2179	sonny.duijn@nl.abnamro.com
Hans van Cleef	Olie & Gas	020 343 4679	hans.van.cleef@nl.abnamro.com
Madeline Buijs	Bouw, Real Estate	020-383 8201	madeline.buijs@nl.abnamro.com
Nico Klene	Macro-economie	020-625 4204	nico.klene@nl.abnamro.com
Philip Bokeloh	Woningmarkt, Macro-economie	020-383 2657	philip.bokeloh@nl.abnamro.com
Theo de Kort	Informatie-analist, Autohandel	020 628 0489	theo.de.kort@nl.abnamro.com

Volg de Industrie ook op Twitter via: [@CasperBurgering](https://twitter.com/CasperBurgering)

Disclaimer

This document has been prepared by ABN AMRO. It is solely intended to provide financial and general information on the manufacturing sector. The information in this document is strictly proprietary and is being supplied to you solely for your information. It may not (in whole or in part) be reproduced, distributed or passed to a third party or used for any other purposes than stated above. This document is informative in nature and does not constitute an offer of securities to the public, nor a solicitation to make such an offer.

No reliance may be placed for any purposes whatsoever on the information, opinions, forecasts and assumptions contained in the document or on its completeness, accuracy or fairness. No representation or warranty, express or implied, is given by or on behalf of ABN AMRO, or any of its directors, officers, agents, affiliates, group companies, or employees as to the accuracy or completeness of the information contained in this document and no liability is accepted for any loss, arising, directly or indirectly, from any use of such information. The views and opinions expressed herein may be subject to change at any given time and ABN AMRO is under no obligation to update the information contained in this document after the date thereof.

Before investing in any product of ABN AMRO Bank N.V., you should obtain information on various financial and other risks and any possible restrictions that you and your investments activities may encounter under applicable laws and regulations. If, after reading this document, you consider investing in a product, you are advised to discuss such an investment with your relationship manager or personal advisor and check whether the relevant product –considering the risks involved- is appropriate within your investment activities. The value of your investments may fluctuate. Past performance is no guarantee for future returns. ABN AMRO reserves the right to make amendments to this material.

© ABN AMRO, 2015

Teksten zijn afgesloten op 2 september 2015